

zlu, ohrozujúcemu existenciu životného prostredia a človeka - proti satanovi vo všetkých jeho podobách, podľa určitých regulatívov a s použitím rôznych prípravkov a nástrojov. Napríklad v 16. storočí okrem rôznych nových rastlinných potravín (kukurice, zemiakov, papriky už v roku 1514, rajčiakov/tomat) v Európe ešte dlho považovaných za jedovaté rastliny...) doviezli kolonizátori z Ameriky do Európy jedlú **kapucinku väčšiu**/*Tropaeolum majus* ako čajovinu a prísadu do kadidla, **vresnu voskovú**/*Myrica cerifera* na výrobu sviečok a indiánsku prísadu do svätej vody a vianočného kadidla, **šišak vrúbkovaný**/*Scutellaria galericulata*/Čerokézské kadidlo a fajčivo s účinkami marihuany a extázový čaj na sexuálnu príťažlivosť, **sasafras belavý**/*Sassafras albidum* slúžiaci najmä Ludu Matky Zeme - kmeňa Choctaw v Louisiane ako kadidlo, amulet, čaj saloop a jedlo gumbo (potvrdený karcinogén). Kresťania prívážali z Ázie **kostos** - **marolist väčší**/*Balsamita major* (ako čajovinu, repelent, voňavku, prísadu do koláčov a piva), zasvätený Bohyni matke a neskôr Márii Magdaléne, ktorá ním omývala nohy Krista. Z Ázie pochádza aj uctievaný symbol ženskosti - **marhuľa obyčajná**/*Armeniacca vulgaris* (alt. **marhuľa japonská**/*A. mume* a **marhuľa mandžuská**/*A. mandshurica*), v Číne uvádzaná už v roku 2200 prnl. (začiatkom 1. storočia ju doviezli z Arménska do Ríma a postupne rozšírili v Európe). Z Číny a Japonska pochádza aj **broskyňa obyčajná**/*Persica vulgaris* - symbol jari a ženskej sexualít. Čiňania verili, že v pohorí K'un-lun raz za 1 000 rokov dozrievajú na zázračnej broskyni nesmrteľnosti. Z dreva broskyne vyrábali luky, z ktorých vystrelovali počas rituálov šípy na všetky svetové strany. Ohňom z tohto dreva a z dreva **moruše hodvábnikovej**/*Morus latifolia* zahánali zlo. Symbolom dlhého života až nesmrteľnosti, slnka a šťastia sa v tomto regióne stala aj pestrá „zlatokvetá“ **chryzantémovka vencová**/*Chrysanthemum coronarium*, ktorú v Európe pre jesenné kvitnutie považujú za rastlinu záhrobia. V Japonsku „kiku“ patrila k rastlinám cisárskeho domu a šľachty, pričom šesťnástlupienková „hironiši“ prináležala len cisárovi. Predkolumbovské americké civilizácie takto uctievali ako symbol nesmrteľnosti **láskavec chvostnatý**/*Amaranthus caudatus* (kiwicha inkov, huautli/huitzilopochtli Aztékov), prípadne **láskavec pochybný**/*A. dubius* z Karibiku, **láskavec ekvádorský**/*A. quitensis* a iné druhy tejto obilniny a zeleniny. Ázijský **láskavec trojfarebný**/*A. tricolor* sa stal atribútom sv. Jozefa. Z Európy putoval do Ameriky napríklad **korriander siaty**/*Coriandrum sativum*, ale aj marolist, ktorý žili puritáni počas pobožností, aby na nich nezaspal. V 15. storočí doviezli do Európy „indickú datľu“ - jedlý **tamarid indický**/*Tamarindus indica*, ktorú v 17. storočí Španieli vyviezli do Západnej Indie - Mexika, odkiaľ priviezli do Európy pre zvýšenie sexuálnej túžby a božskej príťažlivosti **vanilku voňavú**/*Vanilla planifolia* (pridávanú do kadidla i potravín), ktorú dnes pestujú aj v Ugande, na Madagaskare a Jáve. Naopak do Francúzska v 17. storočí z Ameriky priniesli pliyu - **agát biely**/*Robinia pseudoacacia*; do Anglicka z

Mariánska veternica

Novéj Virginie (jej zakladateľom Walterom Raleighom) **tabak virginjský**/*Nicotiana tabacum*, resp. **tabak sedliacky**/*N. rustica* (machorka), pomenovaný podľa francúzskeho vyslanca v Portugalsku a fajčiara Jeana Nicota de Villemain (tabak/piciyetl z indiánskych kalumetov/chalumeau/fajok mieru, vyrobených z nerastného tatinitu, hliny alebo dreva, pri otupovaní agresivitu vytlačil z európskych fajok, používaných od neolitu, iné fajčivá). V roku 1559 začali tabak pestovať v španielskych kráľovských záhradách a v roku 1561 aj vo Vatikáne ako bylinu Svätého Kríža, dokonca Božskú bylinu (tiež údajný liek proti americkej chorobe - syfilisu), ktorú nakoniec pápež Urban III. v roku 1621 zakázal pod trestom exkomunikácie. Vo Veľkej Británii však naďalej fajčili „britský tabak“ zo sušených listov **podbela liečivého**/*Tussilago farfara* a pili **podbellové víno**; do kadidla i kúpeľa pridávali **nezábudku lesnú**/*Myosotis sylvatica* (mysie uško ako rastlina záhrobia a smrti) a **zádušník brečtanovitý**/*Glechoma hederacea*, z ktorého najmä na Ostaru pripravovali čajový odvar alebo pivo (náhrada chmelu). Údajne pre vízie najmä juhoázijské kmene až po Papuu-Novú Guineu pridávali do kadidla a nápoja zázvorovitú marabu - **kemferiu galanganovú**/*Koemferia galanga*; Kelti na Ostaru a ďalšie národy v Európe pre znovuzrodenie/návrat slnečného boha

Citrónovník citrónatý - stará kultová a liečivá rastlina (z Nouveau Duhamel, 1768)

spomenutý **vračič obyčajný**/*Tanacetum vulgare* (neskôr na Veľkú noc pridávaný do potravín) a za účelom zvýšenia odvahy aj waleskú „rastlinu radosti“ **borák lekárskejší**/*Borago officinalis*, ktorý užívali aj križiaci. K rastlinám radosti (euphosyne) patrí aj **očianka Rostkova**/*Euphrasia rostkoviana*, aplikovaná ako čajovina a fajčivo. Z atribútu Artemis/Diany/Isis a sv. Jána - paliny pravej/*Artemisia absinthium* sa za účelom odstránenia strachu pripravoval a pil v podstate škodlivý absint. Univerzálne ako fumigátor, čajovina, víno, liek, prísada do kadidla i kúpeľa pôsobil očisťujúci odpudzovač zla - **repik lekárskejší**/*Agrimonia eupatoria*. Na Imbolc nechýbala v kadidle Brigantiina **hviezdica prostredná**/*Stellaria media*, z ktorej pripravovali odvar, jarnú polievku a krmnú zmes. Biely kvet Márie Magdalény (pôvodne Dia/Jupitera, Artemis/Diany, Thora), symbol umučenia Krista a mučeníkov, **margaréta biela**/*Leucanthemum vulgare* (králik, lat. margarita = perla) sa prevažne počas ženských rituálov postupne uplatnila v čajoch, kadidlách a kúpeľoch v mnohých krajinách (stala sa kvetom Dánska) skoro s takou obľubou ako **ruža/Rosa** alebo spomenutá **italia biela**/*Lilium*

Solárny blyskáč jarný - atribút pankeltského boha Lughu

candidum, ktorou zdobili svätyné a plnili kadidelnice (atribút aj križiakov pri dobýjaní Svätej zeme). Stala sa symbolom svetla, čistoty, nevinnosti a panenstva, ako aj franského kráľovského domu (franský kráľ Chlodovik I., ktorý vládol v rokoch 481 - 511, ju „dostal v roku 496 od anjela“ pri prijatí kresťanstva). Ruža bola najskôr hlavným atribútom Veľkej matky (Madony) a iných významných bohýň (Hathor, Isis, Déméter, Flóra, Freya). Jej vôňa označovala kráľovskú/faraónovu moc už v Egypte Mezopotámii i Perzii. Podľa gréckej mytológie, kým červená ruža vyrastala z Adónisovej krvi alebo kvapiek krvi poranenej Afrodity/Venuše, biele ruže z morskej peny po vhození Uranovho pohlavného orgánu odrezaného Kronom, na ktorú bohovia z Olympu kvapkali nektár. Kelti s **ružou šípovou**/*Rosa canina* spájali sviatky Beltane, Coamhain i Herfest. V Ríme na jej počesť oslavovali Sviatok ruží - Rosalia. Ruža sa stala symbolom rosenkruciánov. U slobodomurárov tri svätójské ruže znamenali svetlo, lásku a život. Celkove predstavovala hieros gamos neba a zeme (aj na Botticelliho obraze Zrodenie Venuše z vód sprevádza dážd' ruží). V kresťanstve ružovými lupienkami boli plamene, ktorými zostúpil Duch Svätý na apoštolov. Červená ruža umučenia symbolizovala 5 Kristových rán, biela prináležala Panne Márii, ružová Jezuliatku a žltá trom kráľom. Archanjel Gabriel uvil zo 150 nebeských ruží tri vence: zo strieborných radostný šťastia Ježišovho, z červených bolestný Ježišovho utrpenia a umučenia a zo zlatých slávnostný glorifikácie Ježiša a jeho Matky. Ide o Najsvätejší ruženec, ktorého sviatok spadá na 7. októbra - víťazstvo loď Svätej ligy nad moslimami v Lepante (gr. Naupaktos) v roku 1571, ktorému údajne napomohla Panna Mária (prvý ruženec, ktorý asi pochádza od sv. Dominika, 1170 - 1221, tvorili guľky zošľahané z ružových lupienkov navlečené na nitku; obdobné modlitebné ružence majú aj moslimovia a buddhisti). Lupene ruží sa vhadzovali do kadidiel a rozhodzovali počas slávností (ploody - šípy sa jedli, zavrátili ich už Židia (hebr. Kalanit) a Etruskovia, pričom v antike boli symbolom pomínutelnosti slávy a života. Za účelom vyhánania diabla v Európe dávali do kadidla napríklad **zemedym lekárskejší**/*Fumaria officinalis* (patrí medzi keltsko-germánske fumigátory Samhainu, spájané s podsvetím) a u Keltov spolu s mäťou najposvätejší spomenutý **železník lekárskejší**/*Verbena officinalis* (zasvätený aj Jupiterovi, Hórovi, Diovi, Thorovi, Cerridwen), ktorý vo Walese nazývali „jed proti diablovej“. Egypťania verili, že vznikol zo sús Isis. Gréci a Rimania ho používali ako afrodisiakum a zasvätili Afrodite/Venuši (herba veneris). Patril k posvätným oltárovým rastlinám (herba sancta) aj

u Peržanov a Židov, pričom pomohol zastaviť krv z Ježišových rán. Pripravovali z neho posvätný nápoj, víno a kadidlo k iniciáciám a získaniu múdrosti, najmä na Coamhain a Samhain. Pri orbe železník vkladali do brázdy a neskoršie zamieňali s aloziou *citronovou/Aloysia triphylla*, dovážanou z Chile. V Číne medzi fumigátory radia aj badyán z *anizovca pravého hviezdového/Illicium verum*, v Japonsku nahrádzaný posvätným *anizovcom jedovatým/I. anisatum (religiosum)*. V Egypte už okolo roku 1500 prnl. takto využívali *bedrovník anizový/Pimpinella anisum* (aníz), ktorý sa v Grécku stal rastlinou Apollóna a Herma a v Ríme Merkúra. Na okiadzanie slúžili, okrem posvätného očistného *zopu lekárskeho/Hyssopus officinalis*, rastliny lásky, priateľstva a smútku – *bazalky posvätné/Ocimum sanctum* (atribút sv. Jána Krstiteľa a odháňáč hadov a škorpiónov) a „prímorskej ruže“ – *rozmarínu lekárskeho/Rosmarinus officinalis*, aj *rojovník močiarny/Ledum palustre*, Usirow a Afroditin/Venušín voňavý *pamajorán obyčajný/Origanum vulgare* (talizman, čajovina, prísada do nápojov lásky, potravín a voňaviek tak, ako aj azob – *majorán sýrsky/Majorana syriaca*, resp. *majorán záhradný/M. hortensis* slúžiaci aj ako ochrana dreva proti črvotočom). Osobitnú pozornosť si zasluhuje mariánska bylina očisty a ochrany – *magická dúška tymiánová/Thymus vulgaris* (tymián). Používala sa do kadidiel gréckych chrámov, v Egypte na balzamovanie, v Škótsku do nápoja odvahy, vo Walese ako výzdoba hrobov, v Ríme do kúpeľov legionárov k získaniu odvahy. Pomenovali ju podľa charakteristickej vône thymos/thmia alebo thymos (okadiť). Rimania a Kelti na okiadzanie a inhalovanie používali dym z horiacej Diovej/Jupiterovej *šalvie lekárskej/Salvia officinalis* (neskôr mariánskej rastliny pôvodne posvätné vo Veľkej Británii a Germánii, kde do *šalvie muškátovej/S. sclarea* pripravovali opojný nápoj ako afrodisiakum); kalifornskí Indiáni Chumash do *šalvie bielej/S. apiana* alebo *šalvie svetloľstvej/S. leucophylla*, ktorú pokladali za najposvätejšiu rastlinu. Indiáni kmeňov Ponca, Omaha a Oswego takto uctievali *monardu dvojmocnú/Monarda didyma*. V Mexiku a južnejšie po stáročia veštili domorodci za pomoci *šalvie divotvornej/S. divinorum* a v sexuálnej mágii na zvýšenie mužskej potencie pili odvar zo spomenutej *damiány rozprestretej/Turnera diffusa* (obsahujúcej betasitosterol), prídavanej aj do kadidla. Tú začali využívať aj v Ázii, odkiaľ zase vyviezli do Karibiku, Brazílie, západnej Afriky a na Madagaskar sexuálny atraktant – *pačulu pravú/Pogostemon cablin* (afrodisiakum a prísadu do voňaviek). V Európe (ale aj neandertálcami v Iraku pred 60 tis. rokmi) sa považoval za afrodisiakum, pri sexuálnej mágii a ako liek proti impotencii sa používal aj Afroditin/Venušín *ibiš lekársky/Althaea officinalis* dovezený z Číny. Počas sviatku Lughnasa sa konzumovali jeho časti a semená sa kvôli láske alebo hľadaniu cesty do záhrobia vhadzovali do kadidla. V európskej časti Rímskej ríše počas búrky hádzali do ohňa Jupiterovu *příľavu dvojdomú/Urtica dioica*, ktorá patrila aj k atribútom Háda, Pluta, Vulkána, Thora, Jama, Agni, Cernunna, Hóra, Usíra i

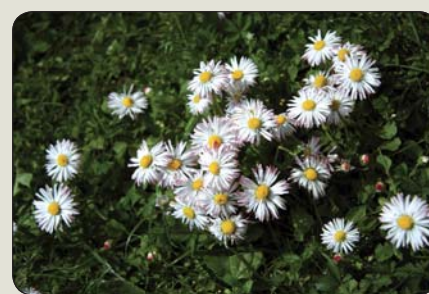
Mariánska levanduľa

Višnu. Verili, že ju páliovým jedom naplnil Had podsvetia a uštipol Veľký had/blesk. Žihľava pod posteľou chorého odháňala choroby a zavesená pred dverami plašila zlých duchov. Rimania ju používali na povzbudenie krvného obehu a proti reume; vo Veľkej Británii z nej ešte v 17. storočí pripravovali placky, polievky a puding. Žihľavový odvar a žihľavové pivo pili počas rituálov iniciácie a znovuzrodenia. Zo žihľavových vláken tkali rybárske siete, plachtovinu a plátno, zhotovovali uniformy a laná. Za týmto účelom však častejšie a vyše 5 000 rokov využívali pradené života – *lan siaty/Linum usitatissimum*, prípadne *lan prečistujúci/L. catharticum*. Jeho semenka dávali do mešcov/peňaženiek pre šťastie a bohatstvo; steblá rituálne spaľovali proti uhrnutiam, zlým silám a čarám už v Egypte a Mezopotámii, kde paril k atribútom Utua a Inanny (tiež Neit, Brigit, Huldy, Arachné...). Na konci Herfestu a Samhainu pridávali do kadidla aj semená *zeleru voňavého/Apium graveolens*. Na počtu Dia korunovali víťazov nemejských hier jeho vňatou. Zeler sa považoval za afrodisiakum, Diovu a hrobovú bylinu. Do pahreby a kadidelnice hádzali aj semená *rascie lúčnej/Carum carvi*, ktorá sa počas sviatkov Ostara a Herfest pridávala

Krasovlas bezhľavý – rastlina snečných bohov (z Florilége du prince Eugène de Savoie, 1670)

do rituálnych koláčov. Na Herfest v kadidle nemali chýbať kvety Matky Zeme/Flóry – *nevädze poľnej/Cyanus segetum*. Kým v Škótsku sa do posvätného ohňa vhadzovala *ostružina čerňavá/Rubus fruticosus* (černica), inde z nej pili víno (napríklad na počesť Brigit/Brigantie). Kresťania verili, že z nej splietli Kristovu korunu (podľa iných zdrojov Kristovým trníom bola *jujuba Zizyphus spina-christi*, prípadne *paliurus trnitý/Paliurus spina-christi* alebo *kravník trnitý/Poterium spinosum*), a preto tento ker nenávideli, avšak jeho plody zbierali a jedli obdobne ako z *ostružiny malinovej/R. idaeus* (maliny). Naopak pre Keltov bolo jedenie posvätných čerňic tabu. Počas sviatku Coamhain a Lughnasa vhadzovali do posvätného ohňa Apollónov, Dionýzov a Prométeov aj *fenikel obyčajný/Foeniculum vulgare* (Gréci a Rimania ním zahánali zlých duchov a u Anglosasov patril k 10 najposvätejším bylinám). Počas osláv Ostary sa vhadzoval do ohňa a do kadidla *blyskáč jarný/Ficaria verna*, podľa Keltov a iných národov bylina snečných bohov (tiež Artemis/Diany a Hekaté). Od Grécka, cez Egypt, Perziu a Indiu uctievači bohov slnka považovali za ich atribút *nechtík lekársky/Calendula officinalis*. Zdobili ním chrámy a v období

Venušina a mariánska sedmokráska

slnovratov i rovnodenností vhadzovali do posvätných ohňov, pridávali do kadidiel a kúpeľov s vierou omladzovania. V Mexiku verili, že rastie na miestach porazených Indiánov. K ďalším „snečným bylinám (šamaššamu už v Mezopotámii)“ patrí *čakanka obyčajná/Cichorium intybus*, ktorú už Egypťania konzumovali ako zeleninu (tiež Židia podľa príkazu Jahve). Kelti ju pridávali do kadidla od sviatku Lughnasa a pri veštení. Z mletého koreňa (cigória) sa dodnes pripravuje nápoj nahrádzajúci kávu. Medzi rastliny bohov slnka patrili aj mariánsky *skrutec európsky/Heliotropeum europaeum*, americká *snečnica ročná/Helianthus annuus*, latinskoamerická *bigónia popínava/Bignonia capreolata*, heliotropný *cimbalok múrový/Cymbalaria muralis*, pôvodne indický *citronovník citrónový/Citrus medica*, *krasovlas obyčajný/Carlina vulgaris*, *krasovlas bezhľavý/C. acaulis*, pôvodne juhoázijský *piepor čierny/Piper nigrum* (čierne korenie), *jahoda lesná/Fragaria vesca*, u Keltov *sedmokráska obyčajná/Bellis perennis* (pôvodne atribút Afrodity/Venuše a neskôr Panny Márie) ako premenená grécka Alkéstis, *rumanček kamilkový/Matricaria recutita*, *rumanček diskovitý/M. discoidea* a ďalšie už spomenuté rastliny (škoricovník, pistácia, santal, vavrín, kadidlovník, myrhovník, lan...). Viaceré z nich a ďalšie patrili k rituálnym rastlinám letného slnovratu pitím opojných odvarov/nálevov/čajov/vín (napríklad na slnovrat sa pilo jahodové víno) alebo vhadzovaných do posvätných ohňov, neskoršie do svätôjanských ohňov, napríklad *rumanček*, *fenikel*, *palina*, *rozmarín*, *bazalka*, *čechrica*, *levanduľa* a *archangelika*, ktorou už Kelti na Coamhain ovenčovali svätynie. Kresťania túto posvätnú mariánsku rastlinu okrem dňa sv. Jána uctievali aj na sv. Michaela (8. mája) v dobe jej kvitnutia. Mariánsku *levanduľu* spaľovali už Gréci a Rimania, ktorí ju pridávali aj do kúpeľa a používali proti moľom, muchám a zápachu. Rumanček patril už k atribútom egyptského boha Ra. Okrem spaľovania v ohňoch a kadidelniciach z neho viili rituálne vence a pripravovali rituálny nápoj (v podstate dnes rumančekový/kamilkový čaj). Ako symbol snečného znovuzrodenia ho vysádzali na hroby. Obdobným spôsobom druidi využívali počas sviatku Coamhain za účelom spojenia s prírodou *oman pravý/Inula helenium* a *útesovec európsky/Ulex europaeus*. Aj po nástupe kresťanstva ešte dlho s jeho horiacimi konármi obchádzali pastieri stáda. Tento Jupiterov Flórin/Vesnin a Thorov ker zapalovali aj pri oslave jarnej rovnodennosti (Ostara) a 2. augusta pri oslave dožínok (Lughnasa). Z jeho kvetov pripravovali víno alebo odvar, obdobne ako z *púpavy lekárskej/Taraxacum officinale* k sviatku Beltane, neskoršie k sv. Jurajovi (23. apríla), keď ju pridávali aj do snečného kadidla (z listov pripravovali šalát a z koreňa náhradu kávy).

„Vznešené kvetiny, vence z vybraných kvetov, hudba a masť, nádherne voňajúce, skvostné sviece a najlepšie kadidlá prinášam víťazovi (Buddhovi).“

(Z árijskej Bhadracharipranidhanaraja)
RNDr. Jozef Klinda